

YİTİRİLMİŞ BİR SULAK ALAN: KAHRAMANMARAŞ GÂVUR GÖLÜ'NÜN ÖYKÜSÜ

Servet GÜNGÖR*

ÖZ

Zengin bir ekosisteme sahip olan sulak alanlar, son yarım asırlık süreç içerisinde uygulanan sıtma ile mücadele ve tarımsal, kentsel ve endüstriyel kullanım amaçlı kurutma politikaları sonrasında önemli ölçüde tahrip edilmiştir. Sonuçta sulak alan sayısında önemli azalmalar olduğu gözlenmiştir. Türkiye'de 1950'li yıllardan itibaren sıtma ile mücadele ve tarım toprağı kazanmak amacıyla pek çok sulak alan tahrip edilmiş, bazı sulak alanlar da tamamen kurutulmuştur. Zengin bir biyolojik çeşitliliğe sahip olan Kahramanmaraş Gâvur Gölü de aynı tahrip sürecine maruz kalmıştır. Gâvur Gölü'nün kurutulmasının doğal yaşam ile insan yaşamı üzerindeki olumsuz sonuçlarının belirgin hale gelmesi son yıllarda restorasyon çalışmalarının gündeme gelmesini sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Sulak Alanlar, Gâvur Gölü, Ramsar Sözleşmesi.

A LOST WETLAND: THE STORY OF KAHRAMANMARAŞ GAVUR LAKE

ABSTRACT

Wetlands with rich ecosystems have been damaged a lot, in the last half-century, through the policies applied to drain the wetlands in order to struggle against malaria and to use wetlands for agricultural, urban and industrial purposes. Thus it has been observed that the numbers of wetlands have dramatically decreased. In Turkey, since 1950's, in order to fight against malaria and to gain agricultural lands, a great deal of wetlands has been damaged and some wetlands have been totally drained. Kahramanmaraş Gavur Lake with rich biodiversity has exposed to the same process of destruction. The negative results of drainage of Gavur Lake on natural and human lives have brought about the restoration works to come on the agenda in recent years.

Keywords: Wetlands, Gavur Lake, Ramsar Convention.

*Vali Yardımcısı/Daire Başkanı / servetgungor@gmail.com

GİRİŞ

Biyolojik çeşitlilik açısından tropik ormanlardan hemen sonra gelen sulak alanlar bünyelerinde barındırdıkları canlı türlerine güvenli bir barınma, beslenme ve üreme ortamı sağlayarak onların yok olmasını engellemek gibi önemli bir işleve sahiptirler. Bunun yanında sulak alanlar, etrafında yaşayan insanlar için önemli ve sürekli bir gelir kaynağı sağlamaktadır.

Sulak alanların doğal yaşam ile insan hayatındaki bu önemine rağmen yakın geçmişte ve günümüzde dünyadaki önemli sulak alanlar insanoğlu tarafından tahrip edilerek, tarımsal, kentsel ve endüstriyel kullanıma açılmıştır. Bu uygulamalar sonucu dünya genelinde önemli hayvan ve bitki türleri yok olmuş, bazı türler ise yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştır. Türkiye yirminci yüzyılın başlarında sulak alanlar bakımından oldukça önemli bir yerde olmasına rağmen özellikle bu yüzyılın ikinci yarısında sulak alanların tarıma açılması ve bu alanların sıtma ile mücadele kapsamında kurutulmasından ötürü bu zenginliğinin önemli bir kısmını kaybetmiştir.

Bu çalışma, ülkemizde, geçmişte biyolojik çeşitlilik yönünden zenginlik arz eden ve önemli sulak alanlardan birisi olan Kahramanmaraş Gâvur Gölü'nün tarımsal kullanım ve sıtma ile mücadele amacı doğrultusunda kurutulmasını ve bu durumun ortaya çıkardığı sonuçları irdelemektedir. Çalışma aynı zamanda Gâvur Gölü'nün restorasyonuna yönelik yerel ve merkezi düzeyde kamu örgütleri ile sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülen faaliyetlere de değinmektedir.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kahramanmaraş Gâvur Gölü sulak alanında meydana gelen değişimin ve bunun doğal yaşam ile yöre insanının hayatında meydana getirdiği sorunların irdelenmesinden önce sulak alan kavramının genel çerçevesinin çizilmesi önem arz etmektedir. Bu amaçla çalışmanın bu bölümünde sulak alan kavramı, sulak alanların doğa ve insan yaşamındaki işlevleri, sulak alanların korunması bağlamında başlıca uluslararası düzenleme olan Ramsar Sözleşmesi ve Türkiye'deki sulak alanlar ve bunların korunmasına yönelik çalışmalar hakkında bilgilere yer verilmektedir.

1.1. Sulak Alan Kavramı

Sulak alanların doğal yaşam ile insan yaşamındaki işlevlerine değinmeden önce bu kavramın tanımlanması gereklidir. Ramsar Sözleşmesi bu konuda

evrensel olarak kabul edilen sulak alan tanımını yapmaktadır. Sözleşmeye göre sulak alanlar “alçak gelgitte derinliği altı metreyi aşmayan deniz suyu alanlarını da kapsamak üzere, doğal ya da yapay, sürekli ya da geçici, durgun ya da akar, tatlı, acı ya da tuzlu bütün sular ile bataklık, sazlık, ıslak çayır ve turbalıklar”dır (Ramsar Sözleşmesi, 1971).

Sulak alanların en belirgin özelliklerinden birisi toprağın ve altındaki tabakanın yılın tamamında veya belirli dönemlerinde su ile kaplı olması veya toprağın suya doygun olmasıdır. Sulak alanların bu suya doygunluk özelliği toprak gelişimi, bitki türleri ve hayvan toplulukları üzerinde etkili olmaktadır. Genel olarak sulak alanlarda gözlemlenen bir diğer belirgin özellik de sulak alanların belirli bir akış rejimine dayalı olarak su giriş ve çıkış sistemlerine sahip olmalarıdır. Bölgedeki taşkın sıklığına, sulak alanın konumuna, su kaynaklarına ve iklim koşullarına bağlı olmakla beraber genel olarak bir sulak alanı besleyen dört kaynaktan söz edilebilir. Bu kaynaklar, doğrudan yağmur ve kar suyu yağışı ile elde edilen sular, sulak alan havzasından yüzey akışı ile elde edilen nehir ve dere suları, yeraltı suları ve gelgit sularıdır. Sulak alanlardan su çıkışı ise buharlaşma ve terleme, yeraltına sızmalar ile nehir ve derelerden dışarı akıntı ve gelgit olaylarında suyun çekilmesi şeklinde olmaktadır (Korkanç, 2004:118).

Sulak alanların sınıflandırılması konusunda farklı yaklaşımlar olmasına rağmen Ramsar Sözleşmesi çerçevesinde yapılan sınıflandırma, sulak alanların hızlı bir şekilde belirlenmesini sağlayan kesin bir çerçeveye sahip olması açısından önemlidir. Sözleşme, sulak alanları deniz sulak alanları, kıyı sulak alanları, kara sulak alanları ve yapay sulak alanlar olarak sınıflandırmaktadır (Ramsar Sözleşmesi, 1971). Bu çerçeveden bakıldığında sulak alanlar, tabii göller, yapay göller, sazlıklar ve lagünlerden oluşmaktadır.

1.2. Sulak Alanların İşlevleri

Dünyanın doğal zenginlik müzeleri olarak kabul edilen sulak alanların, taşkın kontrolü, su kalitesinin geliştirilmesi, sediman ve besin depolama, iklim değişikliğinin kontrolü, yeraltı sularının dengelenmesi, biyolojik yaşamın çeşitliliği ve insan yaşamına ekonomik katkı gibi pek çok işlevi bulunmaktadır (Doğa Koruma Derneği, 2008).

Sulak alanların doğal yaşamdaki en önemli faydalarından birisi taşkınların önlenmesindeki rolüdür. Sulak alanlar, bünyesindeki organik maddeler aracılığıyla aşırı yağışlarda suyu emer, depolar ve yavaşlatarak bırakır. Bu

özelliği sayesinde sulak alanlar, taşkın sularının tahrip edici etkisini önemli ölçüde ortadan kaldırarak kaynak sularının yıl boyu düzenli olarak akmalarını sağlamaktadır (Karaca, 2008).

Sulak alanların doğal yaşam dengesini sağlayan bir diğer işlevi de su kalitesinin geliştirilmesine etkisidir. Birer doğal arıtma sistemi olan sulak alanlar, havza boyunca taşınan materyalin çöklediği bir havuz işlevi görmektedir. Bu işlev sayesinde sulak alanlar tortu ve zehirli maddeleri tutarak suyu temizlemektedir (Korkanç, 2004:119-120).

Sulak alanların besin ve sediman depolama işlevleri de vardır. Bu alanlar suyun akış hızını yavaşlatarak havza boyunca su ile taşınan besin ve sedimanların birikmesini sağlamaktadır. Bu durum sulak alanların bünyesinde canlı yaşamının gelişmesini sağladığı gibi çevredeki tarımsal üretimin artmasına da katkıda bulunmaktadır. Sulak alanlarda bulunan organik alanlar ile turbalarda önemli miktarda karbon depolanması bu alanları küresel ısınmanın engellenmesinde önemli bir işlevle donatmaktadır. Sulak alanlar ayrıca buldukları bölgenin nem oranını yükselterek başta yağış ve sıcaklık olmak üzere yerel iklim elemanları üzerinde olumlu etki yapmakta ve iklimi yumuşatmaktadır. Son olarak sulak alanlar çoğu zaman taban suyu çizgisinin yüzeye birleştiği ya da taban suyunun yüzeye yakın olduğu alanlarda yer almalarından ötürü yeraltı sularının dengelenmesinde önemli bir işleve sahiptir (Karaca, 2008).

Yeryüzündeki en fazla biyolojik üretim yapan ekosistemlerden birisi olan sulak alanlar çok zengin biyolojik çeşitliliğe sahiptirler. Sulak alanlar birçok bitki ve hayvan habitatı için uygundur. Bu alanlar, pek çok kuş türünün yanı sıra, çok sayıda tatlı ve tuzlu su balığının da yaşam döngüsünde önemli bir yer tutmaktadır. Birçok kuş türü hem göçleri sırasında dinlenme ve barınma yeri olarak hem de yırtıcılardan korunmak için sulak alanlardan faydalanmaktadır. Sulak alanlar balıklar için yumurtlama, barınma ve avlanmadan korunma ortamı olarak hizmet etmektedir. Hem karada hem suda yaşayabilen hayvan türleri tarafından üreme ortamı olarak kullanılan bu alanlar, birçok memeli, nesli azalmış ve tehlikede olan canlı türlerini bünyelerinde barındırma işlevine de sahiptir (Korkanç, 2004:122).

Sulak alanların insan yaşamında sağladığı ekonomik değer de önemli işlevlerden birisidir (Erdem, 2004). Sulak alanların önemli bir bölümü balıkların yumurtlaması, gelişmesi ve yaşaması için zengin besinlere ve korunaklı alanlara sahip olduklarından balıkçılık sulak alanların çevresinde yaşayan

halk için önemli bir ekonomik değerdir. Sulak alanlarda akıntılar, taşkınlar ve mevsimsel seviye değişmelerine bağlı olarak zengin besin maddelerinin ve sedimanların birikmesi, buralardaki toprakların verimliliğini arttırmakta ve buralarda tarım faaliyetini önemli bir ekonomik değer haline getirmektedir. Sulak alanlar bitki örtüsü yönünden zengin bir flora ve fauna sahip olduklarından ötürü hayvancılık faaliyetleri için de uygun ortam oluşturmaktadır. Benzer şekilde sulak alanların karakteristik bitki örtüsü olan saz ve kamış, hasırcılık ve sepet örmeye, yalıtım malzemesi ve kâğıt fabrikalarında selüloz yapımında kullanıldığından yörede yaşayan insanların ekonomisinde önemli bir değer ifade etmektedir (Karaca, 2008).

1.3. Ramsar Sözleşmesi

Tarih boyunca insan yerleşimleri deltalar, taşkın ovaları, göl ve akarsu kıyıları gibi sulak alanlar olarak tanımlanan yerlerde yoğunlaşmış ve buralarda önemli medeniyetler kurulmuştur. Sulak alanlar sağladıkları faydalara rağmen aynı zamanda tarihin hemen her döneminde önemli bir nüfusun ölümüne neden olan sıtmanın kaynağı olmuştur. Yirminci yüzyılın başlarında sıtmanın önlenmesi amacıyla birer sulak alan olan bataklıkların kurutulmasına hız verilmiştir. Sıtmayla mücadele yanında tarım toprağı elde etmek amacıyla da bataklıkların kurutulması yeryüzünde sulak alanların önemli oranda azalmasına neden olmuştur (Timur, 2007:8). Bu etmenlerin yanında tarih boyunca ve günümüzde sulak alanları tehdit eden insan kaynaklı müdahalelerin olduğu da görülmüştür. Sulak alanlarda tür ve habitat kaybına yol açan bu faktörler; bu alanları besleyen kaynaklar üzerine barajların inşa edilmesi, bu alanları besleyen kaynakların yönlerinin değiştirilmesi, sulak alan sisteminden aşırı miktarda su alınması, tarımsal, evsel ve endüstriyel atıkların su kaynaklarını kirletmesi ve su kalitesinin bozulması, sulak alanlarda yasadışı ve aşırı balık avlanması, sulak alanların aşırı otlatılması, su bitkilerinin sökülmesi, sazlıkların yakılması ve denetimsiz kesilmesi, bir sulak alan türü olan lagünlerin yavru balık yetiştirme alanları olarak kullanılması, sulak alan ekosistemine yabancı türlerin ortama bırakılması ve sulak alanların ikincil konut ve turizm amacıyla kullanılmasıdır.

Sulak alanların kurutulmasının ve bu alanlara farklı gerekçelerle müdahalelerin olumsuz etkilerinin insan ve çevre yaşamında fark edilir bir düzeye ulaşmasıyla beraber, bu alanların korunması ve restorasyonuna yönelik programların geliştirilmesi amacıyla sivil toplum örgütleri, bilim

adamları ve hükümetler tarafından çeşitli çalışmaların yapıldığı göze çarpmaktadır (Gündoğdu ve diğ. 2005:31). Yeryüzündeki sulak alanların korunması ve restorasyonuna yönelik ilk ve en önemli girişim “Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanların Korunması Sözleşmesi”nin imzalanmasıdır. 2 Şubat 1971 tarihinde İran’ın Ramsar şehrinde imzalandığı için kamuoyunda Ramsar Sözleşmesi olarak bilinen bu sözleşme aynı zamanda doğa koruma konusunda düzenlenmiş ilk belgedir. 2013 yılı itibariyle Ramsar Sözleşmesine 168 ülke taraf olmuştur. Bu ülkeler toplam alanı 206.632.105 hektar olan 2168 sulak alanı Sözleşme Listesine dahil etmişlerdir (<http://www.ramsar.org>, 04.11.2013).

Ramsar Sözleşmesi’nin ana eksenini, su kuşlarının yaşam ortamı olan sulak alanların korunmasıdır. Ramsar Sözleşmesi ile taraf ülkelere önemli yükümlülükler getirilmektedir. Bu yükümlülükler; ulusal sulak alan envanterinin hazırlanması, uluslararası öneme sahip sulak alanlar listesine girecek alanların belirlenmesi, uluslararası öneme sahip sulak alanların korunması ve akılcı kullanımını geliştirecek yöntemlerin planlanıp uygulanması, sulak alanların korunması için gerekli ve yeterli önlemlerin alınması ve uygun sulak alanlarda su kuşlarının nüfusunun artırılmasıdır (Ramsar Sözleşmesi, 1971).

1.4. Türkiye’de Sulak Alanların Korunması

Türkiye, Avrupa ve Orta Doğu ülkeleri ile kıyaslandığında sulak alan büyüklüğü ve sayısı bakımından oldukça zengindir. Bu zenginliğin temel nedenleri, üç tarafının farklı ekolojik karakterdeki denizlerle çevrili olması, Avrupa, Asya ve Afrika kıtaları arasındaki geçiş noktası üzerinde bulunması ve deniz seviyesinden beş bin metreyi aşan yükseklik farklılıklarının ortaya çıkardığı iklim çeşitliliğidir. Bunun yanında Batı Palearktık Bölge’deki dört kuş göç yolundan ikisinin Anadolu üzerinden geçmesi, Türkiye’nin önemini arttıran bir diğer etkidir (Baklaya ve Çelikoba, 2005).

Yapay sulak alan niteliğinde olan barajlar ile birlikte Türkiye’nin toplam sulak alanı 1.286.000 hektardır. Türkiye alanının % 1,6’sını kapsayan bu alanın 906.000 hektarı 200 adet doğal göl, 380.000 hektarını ise baraj gölleri oluşturmaktadır (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2013:10). Bu alanlar su kuşları ve sucul türler için önemli bir yaşam ortamı oluşturmaktadır. Türkiye’deki sulak alanların toplam sayısı üzerinde bir görüş birliği olmamasına rağmen Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından 2004 yılında yayınlanan Türkiye Çevre Atlası’nda bu sayı Türkiye’deki doğal göl sayısı düşünülerek 200 olarak ifade

edilmiştir (Çevre ve Orman Bakanlığı, 2004:130-133). Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın 2013 tarihli güncel bir çalışmasında ise Türkiye'de Ramsar Sözleşmesi kriterlerine göre uluslararası öneme sahip sulak alan sayısı 135 olarak ifade edilmiştir (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2013:10).

1994 yılında Ramsar Sözleşmesi'ne taraf olan Türkiye bu tarihten günümüze kadar toplam alanı 179.898 hektarı bulan Kayseri Sultansazlığı, Balıkesir Manyas Gölü, Kırşehir Seyfe Gölü, Mersin Göksu Deltası, Burdur Gölü, Samsun Kızılırmak Deltası, Bursa Uluabat Gölü, Gediz Deltası, Akyatan Lagünü, Yumurtalık Lagünü, Konya Meke Maarı, Konya Kızören Obruğu, Kars Kuyucuk Gölü olmak üzere toplam 13 sulak alanı, Ramsar Alanı olarak ilan etmiştir. Nemrut Kalderasının Türkiye'nin 14. Ramsar Alanı olarak ilan edilmesine yönelik çalışmalar da devam etmektedir (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2013:7).

Türkiye, sulak alanlar yönünden zengin olmasına rağmen sulak alanlarının önemli bir bölümünü kaybetmiştir. Bunların yanı sıra günümüzde bazı sulak alanlar da yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Türkiye'de sulak alanları besleyen akarsu kaynaklarının içme suyu ile tarımsal sulamada kullanılması, sulak alanı besleyen akarsular üzerinde barajların inşa edilmesi ve küresel ısınmayla beraber kuraklığın artması gibi gelişmeler sulak alanlarda ciddi su sıkıntılarının yaşanmasına neden olmaktadır (Gürer ve Yıldız, 2008:336). Ayrıca sulak alanların çevresinde katı atıkların depolanması, sulak alanların tarım ilaçları ve drenaj suları ile kirletilmesi, sazlıkların plansız kesimi veya yakılması ve sulak alanların tabanında bulunan turba, kum ve çakılın alınması Türkiye'de sulak alanların geleceğini tehdit eden diğer nedenlerdir. Tüm bu nedenlere ilave olarak Türkiye'de devlet tarafından uygulanan sağlık, tarım ve kentleşme politikalarının sonucu olarak sulak alanların önemli bir bölümünün yok olduğu, önemli bir bölümünün ise yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kaldığı da bilinmektedir (WWF Türkiye, 2011). Özellikle 1950–1970 yılları arasında sıtma ile mücadele etmek, tarım alanı açmak ve taşkınları önlemek amacıyla toplam alanı 93.582 hektar olan 21 adet sulak alan tamamen kurutulmuştur. 17 adet sulak alan ise yapılan müdahaleler sebebiyle kurumaya terk edilmiştir (Gürer ve Yıldız, 2008:336; Karakılıçık ve Özcan, 2009:48). Türkiye'de, yukarıda açıklanan nedenlerden ötürü tamamen yitirilmiş olan sulak alanlar, Amik Gölü, Avlan Gölü, Kestel, Gâvur, Yarma, Aynaz, Hotamış, Eşmekaya sazlıklarıdır. Bunun yanında giderek kuruyan ve kirlenen sulak alanlar ise Beyşehir Gölü, Tuz Gölü, Akşehir-Eber Gölleri, Ereğli Sazlıkları, Bafa Gölü, Kulu Gölü'dür (WWF Türkiye, 2008).

Türkiye’de sulak alanların korunmasıyla ilgili çalışmalar 1991 yılında Çevre Bakanlığı’nın kurulması ile hız kazanmıştır. Bunu 1993 yılında yayınlanan “Sulak Alanların Korunması” başlıklı Başbakanlık genelgesi takip etmiştir. Sulak alanların korunmasını düzenleyen ilk uluslararası belge olan 1971 tarihli Ramsar Sözleşmesi’ne Türkiye 1994 yılında taraf olmuştur. Türkiye Ramsar Sözleşmesi ile başta listeye dahil ettirdiği 9 sulak alan olmak üzere sınırları içerisindeki tüm sulak alanları korumayı, geliştirmeyi ve akılcı kullanmayı taahhüt etmiştir. 1994 yılından 2002 yılına kadar Sözleşme’nin ülkemizde uygulanmasına yönelik herhangi bir mevzuat yürürlüğe konulmamıştır. Bu eksiklik, 2002 yılında yayımlanan “Sulak Alanların Korunması Hakkında Yönetmelik” ile giderilmiştir. Sulak Alanların Korunması Hakkında Yönetmeliğin bazı yönlerde eksik hükümler içermesinden ötürü 2005 yılında “Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği” yenilenmiştir. Son olarak 2010 yılında bazı değişikliklere uğrayan bu yönetmeliğin Türkiye’de bugün konuyla doğrudan ilişkili tek mevzuat olduğu söylenebilir. Bu yönetmeliğin amacı, sulak alanların korunması, geliştirilmesi ve bu konuda görevli kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği ve eşgüdüm esaslarının belirlenmesidir. Sulak alanlardaki genel koruma ve kullanma esasları, koruma bölgelerinin tespit edilmesi ve bu bölgelerde yapılacak uygulamalar, yönetim planlarının hazırlanması ve uygulanması ile Ramsar Ulusal Komisyonu’nun kurulması gibi konular da yönetmelik tarafından düzenlenmiştir. Yönetmeliğin getirdiği esaslar çerçevesinde 2003–2008 Ulusal Sulak Alan Stratejisi hazırlanmıştır (Gürer ve Yıldız, 2008:337). Günümüzde Türkiye’de sulak alanların korunmasında asıl yetki Orman ve Su İşleri Bakanlığı’na ait olmakla beraber bu alanda görevli pek çok kurum da bulunmaktadır.

2. GÂVUR GÖLÜ SULAK ALANI

Gâvur Gölü’nün kurutulması deneyimi ve bu durumun yarattığı sorunlar, sulak alanlar açısından zengin sayılan Türkiye’de, son yarım asırlık süreç içerisinde kuruyan sulak alanlar ile kuruma tehlikesi ile karşı karşıya kalan diğer sulak alanlarımızın kaderini özetlemesi açısından önemlidir. Gâvur Gölü Kahramanmaraş şehrinin güneyinde bulunan Türkoğlu ilçesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Gâvur Gölü Bataklığı olarak da adlandırılan Gâvur Gölü, yaklaşık olarak 7125 hektarlık bir alanı kaplamaktadır. Gâvur Gölü, zengin bir ekosisteme sahipken 1950’li yıllardan itibaren sıtma ile mücadele ve tarım alanı açmak amacıyla kurutulmuş ve kurutulan bataklık alanlardan elde

edilen tarım alanlarında yoğun bir şekilde gübre ve tarımsal ilaç kullanılmıştır. İyi işleyen bir besin zincirine sahip olan Gâvur Gölü'nün ekosistemi, kurutma çalışmaları sonrasında besin zincirinde oluşan kesintilerden dolayı önemli oranda tahrip edilmiştir (Gürbüz ve diğ., 2003:97). Son yıllarda sulak alanların öneminin kavranmasıyla beraber Gâvur Gölü'nün eski haline döndürülmesine yönelik kamu ve sivil toplum girişimlerinin olduğu göze çarpmaktadır.

2.1. Gâvur Gölü'nün Coğrafi Özellikleri

Geçmişte Türkiye'nin önemli sulak alanlarından birisi olan Gâvur Gölü Orta Afrika'dan Viktorya Gölü'nden başlayıp kuzeye doğru Nil Vadisi, Lut Gölü ile devam eden ve Kahramanmaraş şehrinin hemen gerisinde yükselen Ahır Dağı eteklerinde son bulan, yeryüzünün en büyük çöküntü alanlarından birisi olan Rift Vadisi'nin en son halkasıdır. Gâvur Gölü, güneyden kuzeye 30 km uzunluğunda ve doğudan batıya ortalama 15 km genişliğinde bir alanı kaplayan Sağlık Ovasının en düşük noktasında yer almaktadır (Gürbüz ve diğ., 2003:49). Denizden yüksekliği 475–481 metre arasında değişen Gâvur Gölü'nün etrafı yüksek dağlar ile çevrilidir (Türkmen, 2008:26). Gâvur Gölü'nün batısında yörede Gâvur Dağları olarak adlandırılan Amanos Dağları'nın kuzey uzantısı olan Kuzey Amanoslar ve güneyi ile doğusunda ise düşük yükselteli tepeler uzanmaktadır.

Gâvur Gölü kuzey-güney yönünde göç eden göçmen kuşların ülkemizdeki son konaklama yeridir. Gâvur Gölü günümüzde eski bir gölün son kalıntısını oluşturmaktadır. Alanı besleyen kaynakların fazla olduğu dönemlerde sular geniş bir alana yayılarak bir göl görünümü kazanırken, yağışların azalması ve yaz aylarındaki buharlaşma sonucunda suların çekilmesi alanın bataklık haline gelmesine neden olmaktadır. Bundan ötürü Gâvur Gölü aynı zamanda bataklık olarak da adlandırılmaktadır.

2.2. Gâvur Gölü'ndeki Bitki ve Hayvan Türleri

Gâvur Gölü kurutma çalışmalarına başlanılmadan önce zengin bir hayvan (fauna) ve bitki (flora) varlığına sahiptir. Gâvur Gölü hayvan varlığını oluşturan türler, kuşlar, balıklar, kurbağalar ve diğer sürüngenlerdir. Kuşlar Gâvur Gölü'nün hayvan varlığı açısından en önemli türüdür. Gâvur Gölü göçmen kuşların kıtalararası göç yolları üzerinde bulunmaktadır. Bu göç yolu üzerinde bulunan Amik Gölü'nün tamamen kurutulmasıyla birlikte güneye doğru inen kuş kabileleri için Türkiye'deki en son dinlenme ve beslenme yeri

durumuna gelen Gâvur Gölü, kuş varlığı açısından daha önemli hale gelmiştir (Gürbüz ve diğ., 2003:97). Gâvur Gölü bazı kuş türleri için üreme yeri işlevini de görmektedir. Verilere göre geçmişte ülkemizde yaşayan 450 kuş türünün 23'ü burada sürekli yaşamaktaydı (Gürbüz, 2005:4). Yıllar itibariyle düzenli sayım yapılmamış olmasına rağmen Ocak 1968'de yapılan bir sayım ile göldeki kuş sayısının 900.000 olduğu tespit edilmiştir (Gürbüz ve diğ., 2003:98). Bu, Türkiye'de bir sulak alanda sayılmış en fazla kuş sayısı olması açısından önemlidir (Kuş Araştırmaları Derneği, 2005:21). Yöre halkı ile yapılmış olan söyleşilerde geçen "Gölde 500 çeşit kuş türü vardı. Kuş türlerini saymak mümkün değildi. Leyleğin, karganın sayısı belirsizdi. Sığırcık milyarlarca idi." (Okumuş, 2004:84), ve "Su yoksa hayat da yok. Gâvur Gölü varken burada hayat vardı. Sazlıkların arasında ilerlemek mümkün değildi. Kuş yuvaları birbirine çatardı. Senede en az 1 milyon ördek yavrusu olurdu. Sazlıktan kuşlar havalandığı zaman bulut gibi gölge yapardı. Her yıl sonbaharda binlerce kaz gelirdi. Sürülerle turna yayılırdı. Bembeyaz olurdu çayırlar...Göç dönemi binlerce pelikan gelirdi. Yüzlük beş yüzlük sürüler halinde dolaşırlardı." (Kuş Araştırmaları Derneği, 2005:24) ifadeleri abartılı öğeler içermekle beraber gölün kuş varlığı açısından zenginliğini gözler önüne sermektedir.

Balıklar, geniş bir alana yayılan Gâvur Gölü'nün hayvan varlığı açısından önemli bir öğesiydi. Yörede yaşayan insanların ifadelerinden, kurutma çalışmalarından önce Gâvur Gölü'nün balıkçılık açısından büyük bir potansiyele sahip olduğu anlaşılmaktadır. Geçmişte Gâvur Gölü'nü besleyen en önemli kaynak, Ceyhan Nehri'nin bir kolu olan Aksu Çayı'nın taşkın sularıydı. Bu dönemde Aksu Çayı'nın göle taşması sonucu çaydaki balıkların göl alanına geçmesi ve yumurtlama dönemlerini burada geçirmeleri, göldeki balık türü ve sayısının oldukça fazla olmasının temel nedeniydi. Kurutma çalışmalarından önce gölde yaygın olarak görülen balık türleri, sazan, benekli sazan, tatlısu kefali, sivrisinek balığı, yayın balığı, yılan balığı ve karabalıktır. Gâvur Gölü hayvan varlığının önemli bir bileşeni de başta kurbağalar olmak üzere sürüngenlerdir. Kurutma çalışmalarından önce göl alanı içerisinde pek çok kurbağa türünün yaşadığı ifade edilmektedir (Gürbüz ve diğ., 2003:104).

Gâvur Gölü'nün kurutma çalışmaları öncesinde zengin bir hayvan varlığına sahip olmasının temel nedeni, gölde yaşayan hayvanlara güvenli barınma ve üreme alanı ile beslenebilmeleri için etkin bir besin zinciri sağlayan zengin bitki varlığına sahip olmasıdır. Geçmişte göl tabanı yoğun bir şekilde sazlık, kamışlıklarla kaplıydı. Bunun yanında semer bedrisi, yassı bedri, kandırı otu,

bedri cücüğü, su avizeleri, su çiğerotu, tilki kuyruğu, boğumlu çobandeğneği, su düğünçiçeği, su baldıranı vb. pek çok bitki türü bulunmaktaydı (Gürbüz ve diğ., 2003:107).

2.3. Gâvur Gölü'nün Sosyo-Ekonomik Özellikleri

Gâvur Gölü çevresinde yer alan yerleşim alanlarının sosyo-ekonomik özellikleri, kurutma çalışmalarıyla köklü değişikliklere uğramıştır. 1950'li yıllara kadar Gâvur Gölü çevresinde yaşayan insanların ekonomik faaliyetlerinin daha çok hayvancılık, avcılık, balıkçılık vb. faaliyetlerde yoğunlaştığı görülmektedir. Sınırlı tarım arazileri, tarımsal faaliyetlerin de sınırlı düzeyde yapılmasına neden olmuştur. Bu dönemde göl çevresinde yaşayan insanların temel gelir kaynağı küçükbaş hayvancılıktır. Göl tabanının sazlıklarla kaplı olması büyükbaş hayvancılığın yapılmasını da teşvik etmiştir. Bu dönemde yörede inek, öküz ve manda gibi büyükbaş hayvanlar sayıca fazladır. Bugün yörede beslenmeyen mandanın o dönemde sayıca bol olduğunu göstermesi açısından yöredeki köylüler ile yapılmış olan bir söyleşide geçen “ Eskiden millet camız beslerdi burada. O kadar çok camız vardı ki... Akşam olup da gölden çıktılar mı tutulurdu her taraf. Demiryolunun oralar simsiyah olurdu camızlardan.” şeklindeki ifadesi oldukça önemlidir (Kuş Araştırmaları Derneği, 2005:23).

Gölün zengin balık türlerine ev sahipliği yapması çevrede yaşayan köylülerin balıkçılık faaliyetinde bulunmalarını sağlamıştır. Gâvur Gölü'nün zengin bir kuş topluluğuna geçici ve kısa süreli ev sahipliği yapması, kara avcılığını da önemli bir ekonomik faaliyet haline getirmiştir. Göl tabanının yoğun bir şekilde sazlıklarla kaplı olması bölgede semercilik ve hasırcılık faaliyetleri yapılmasını ön plana çıkarmıştır.

2.4. Gâvur Gölü'nün Kurutulmasının Sonuçları

Ülkemizde sulak alanların kurutulmasına yönelik çalışmaların temeli 1953 yılında kabul edilen 6200 sayılı Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanun'dur. Bu kanunun ikinci maddesiyle bataklıkların kurulması görevi Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir. Gâvur Gölü'nün kurutulmasına yönelik uygulamalar, dünyadaki gelişmelere paralel olarak 1950'li yıllara kadar uzanmaktadır. Bu dönemde sulak alanlar olarak adlandırılan bataklıkların kurutulmasının öncelikli amacı, sıtma hastalığı ile mücadele iken zamanla bu alanların tarıma açılması da önemli bir amaç haline gelmiştir (Erdem, 2004). Gâvur Gölü'nün kurutulmasına

yönelik çalışmaların temelinde bu iki amacın yattığı görülmektedir. Aynı zamanda bataklık olarak da adlandırılan Gâvur Gölü pek çok hayvan türü için uygun yaşam ortamı sağladığı gibi anofel olarak adlandırılan sivrisineklerin yaşaması için de oldukça uygun bir ortam sağlamakta, bu da sıtma hastalığına neden olmaktaydı. Gâvur Gölü'nün kurutulmasının temelinde yatan nedenin sıtmayla mücadele olduğunu vurgulaması açısından dönemin Devlet Su İşleri Genel Müdürü Süleyman Demirel'in yıllar sonra bir gazeteye verdiği demeçte geçen "Bakin tabire, " Gâvur Gölü.» Neden? Çünkü Gâvur Gölü öyle bir göl ki, burada meydana gelen sivrisineklerin büyüklüğü serçe büyüklüğünde. Serçe büyüklüğünde sinek olur mu? Halkın söylediği bu... Gâvur Gölü'nün kurutulması, benim 1955 yılında Devlet Su İşleri Genel Müdürü olduğum zamana rastlar..." (Turgut, 02.12.2005) şeklindeki açıklamaları oldukça önemlidir.

Gâvur Gölü bataklık alanının kurutulması için drenaj kanalları açılmış ve göl alanını kaplayan suyun Aksu Çayı'na tahliyesi sağlanmıştır. 1955'li yıllarda başlayan kurutma çalışmaları 1960'lı yılların ikinci yarısına gelindiğinde neredeyse tamamlanmıştır (Türkmen, 2008:27). Toplam 7125 hektar alanın önemli oranının kurutulması sonucunda yaklaşık 5200 hektar tarım alanı ortaya çıkmıştır. Tarıma açılan bu alanların dışında kalan bölüm, bugün mevcut olan Gâvur Gölü sulak alanının tabanını oluşturmaktadır.

Gâvur Gölü'nün kısa sürede "başarılı bir şekilde" kurutulması, bölgenin bitki ve hayvan varlığında ve halkın sosyo-ekonomik yaşamında değişikliklere neden olmuştur. Geniş bir alana yayılan Gâvur Gölü'nün kurutulmasından en fazla etkilenen grubun kuşlar olduğu görülmektedir. Kurutma çalışmaları sonrasında göl tabanının daralması besin zincirinde kopmalara neden olmuştur. Bunun sonucunda daha önceleri kuşlar için güvenli üreme ve sağlıklı beslenme ortamı sağlayan göl, bu işlevlerini önemli ölçüde yitirmiştir. Göç yolları üzerinde bir dinlenme noktası olan Gâvur Gölü'nün kurutulması çalışmaları benzer şekilde bölgeye uğrayan göçmen kuş sayısının azalmasına, bazı göçmen kuşların da artık bölgede görülememesine neden olmuştur. Bölgede kuş varlığı açısından kısa sürede gerçekleşen düşüşün en yakın şahidi yerel halktır (Okumuş, 2004, Kuş Araştırmaları Derneği, 2005). 2001 yılında yapılan bir sayım çalışmasında Gâvur Gölü'nde sadece 49 kuş türü gözlemlenebilmiştir. 30'u göçmen olan bu kuş türlerinin 13'ü yaz göçmeni, 9'u kış göçmeni, 4'ü yaz ve kış göçmeni, 3'ü göçmen ve 1'i geçit kuşudur (Karadutlu, 2001). Gâvur Gölü'nün kuş varlığı konusunda yapılmış olan bir

diğer çalışma bu düşüşü doğrulamaktadır. Bu çalışmaya göre, 83 yerli türden sadece 17'sinin Gâvur Gölü sulak alanında bulunduğu ve 149 göçmen kuş türünden sadece 31'inin Gâvur Gölü'ne uğradığı tespit edilmiştir (Gürbüz ve diğ., 2003:118).

Kurutma çalışmalarının olumsuz etkilediği bir diğer hayvan türü balıklardır. Göl suyunun drenaj kanalları aracılığıyla Aksu Nehri'ne tahliye edilmesi ve bunun sonucunda iki zemin arasında seviye farkının oluşması, balıkların göç yollarında kesintilere neden olmuş ve bir zamanlar yaygın olarak görülen balık türleri artık görülemez hale gelmiştir (Gürbüz ve diğ., 2003:117). Göl veya bataklık faunasının diğer bileşenleri olan sürüngenlerin sayılarında da önemli değişiklikler olmuştur. Kurutma çalışmaları, bir zamanlar tüm göl yüzeyini kaplayan sazlık ve kamışlıkların da ortadan kalkması sonucunu doğurmuştur.

Günümüzde Sağlık Ovası olarak adlandırılan alan, büyük ölçüde Gâvur Gölü'nün kurutulması sonucunda ortaya çıkan tarım arazilerinden oluşmaktadır. Göl tabanının kurutulması bu bölgenin tarıma açılması bölgedeki nüfus hareketleri, yerleşme kalıpları ve ekonomik faaliyetlerde önemli değişimlere neden olmuştur. Kurutma çalışmaları sonrasında ortaya çıkan 5200 hektarlık tarım arazisinin 2000 hektarı Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü'ne (TİGEM) ve kalan 3200 hektarı ise 7, 10, 15, 20 ve 30 dekar arasında değişen büyüklüklerde olmak üzere göçmenlere ve yerel çiftçilere dağıtmıştır. Kurutma çalışmalarından önce göl çevresinde 13 yerleşim alanı bulunmaktayken, eski bataklık arazilerinin önemli bir bölümünün göçmenlere dağıtılması sonucu 6 yeni yerleşim bölgesi daha kurulmuştur. Benzer şekilde göl çevresinde yer alan yerleşim birimlerinde yaşayan insan sayısı 1950'li yıllarda 7.500 dolayındayken, 1965'li yıllara geldiğinde 16.000'e ulaşmıştır. Kuşkusuz Gâvur Gölü'nün kurutulması gündelik yaşamda en fazla bölgede yaşayan insanların ekonomik faaliyetlerinde köklü değişikliklere neden olmuştur. Kurutma çalışmaları öncesinde önemli bir gelir kaynağı olan kara avcılığı, kuş türleri ve sayısında meydana gelen azalmalardan ötürü ortadan kalkmıştır. Yöre insanı açısından önemli bir gelir kaynağı olan balıkçılık da göl alanının daralması ve göldeki balık sayısının azalmasından ötürü aynı sona maruz kalmıştır. "Bir zamanlar Osmanlı ordusunun semerlerinin burada yapıldığı" (Kuş Araştırmaları Derneği, 2005:30) iddiası da göl tabanında bolca bulunan sazlıkların yöre ekonomisine katkısının önemini belirtmesi açısından oldukça önemlidir. Doğal olarak kurutma çalışmaları bu ekonomik

faaliyetin de ortadan kalkmasına neden olmuştur. Göl çevresindeki çayır ve meraların küçükbaş, sazlıkların da başta manda olmak üzere büyükbaş hayvancılık faaliyetleri için uygun ortam sağlaması, bu faaliyetleri yöre insanı için bir zamanlar önemli geçim kaynağı haline getirmekteydi. Gâvur Gölü'nün kurutulması sonucunda çayır ve mera alanlarının daralması hayvancılığın gerilemesine neden olmuştur. Kurutma çalışmaları ile beraber gerileyen hayvancılığı geliştirmek amacıyla 1958 yılında Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü tarafından bir İnekhane kurulmuştur (Gürbüz, 2005:6).

Gâvur gölü bataklığının kurutulmasıyla beraber önemli hale gelen temel ekonomik faaliyet tarımdır. Günümüzde göl çevresinde yerleşmiş olan 15 köyün çiftçilerinin temel geçim kaynağı, kurutma çalışmaları sonucunda elde edilen tarım topraklarıdır. Yöredeki tarım alanlarında yaygın olarak pamuk, buğday, mısır, şekerpancarı, ayçiçeği, biber vb. ürünler yetiştirilmektedir (Türkmen, 2008:27). Kurutma çalışmaları sonrasında 5200 hektarlık bir tarım alanı ortaya çıkmış olmasına rağmen, bölgenin tarımsal üretiminin istikrarsız bir gelişim seyri izlediği görülmektedir. Bu durumun pek çok nedeni olmakla beraber önemlilerini şu şekilde sıralamak mümkündür. Göl tabanından elden edilen verimli toprakların, yağışların bol olduğu dönemlerde sonbahardan ilkbahara kadar sular altında kalması, yılda tek ürün alınmasına bazen de hiç ürün alınamamasına neden olmaktadır (Türkmen, 2008,27). Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü tarafından arazinin kurutulması amacıyla drenaj kanalları yapılmasına rağmen göl tabanını kaplayan turbalıkların yaz aylarında sürekli yanması zeminin çökmesine neden olmaktadır. Turbalıkların yanmasından kaynaklı çökmeler de tahliye kanallarının işlevsiz kalmasına ve arazilerin sular altında kalmasına yol açmaktadır (Gürbüz ve diğ., 2003:119). Bölgedeki tarım arazilerinden verim alınamamasına neden olan bir diğer gelişme, kendilerine arazi dağıtılan topraksız köylülerin bu toprakları işleyecek makine ve ekipmanlardan yoksun olmaları ve zirai mücadele yapacak maddi güçlerinin olmamasıdır (Kuş Araştırmaları Derneği, 2005:30).

2.5. Gâvur Gölü'nün Kurtarılmasına Yönelik Girişimler

Gâvur Gölü'nün kurtarılmasına yönelik girişimler Türkiye'de sulak alanların korunmasına yönelik politikaların oluşumuyla paralellik göstermektedir. Ramsar Sözleşmesi'ni 1994 yılında imzalayan Türkiye'de sulak alanların korunmasına yönelik somut politikaların ilk olarak 2002 yılında düzenlenen, 2005 ve 2010 yıllarında ise gözden geçirilerek yeniden düzenlenen Sulak

Alanların Korunması Hakkında Yönetmelik ile ortaya konulduğu söylenebilir.

Gâvur Gölü alanı üzerinde devlet eliyle oluşturulmuş Sağlık Ovası'nın büyük bölümü tarımsal amaçlı kullanılmak üzere yöredeki yerli ve göçmen köylülere dağıtılmıştır. Ayrıca kurutma çalışmaları sonucunda geçmişte insan sağlığı açısından önemli bir sorun olan sıtma hastalığı tehlikesi de büyük ölçüde giderilmiştir. Bu olumlu gelişmeler kurutma çalışmalarının başlangıçta sorun olarak algılanmasını engellemiştir. Gâvur Gölü sulak alan ekosisteminin tahrip edilmesinin doğal yaşam ile yöre insanının yaşamında ortaya çıkardığı olumsuz sonuçların belirgin hale gelmesiyle beraber, ilk başlarda gölün kurtarılmasına yönelik yöre halkı arasında eskiye özlem olarak adlandırılabilir bazı talepler ortaya çıkmıştır. Daha sonra başlatılan kurtarma çalışmalarında ise merkezi hükümetin taşra örgütü olan valiliğin, yöredeki belediyelerin, sivil toplum örgütlerinin ve konuya ilişkin çalışmalarda bulunan bilim adamlarının etkin olduğu görülmektedir.

Gâvur Gölü'nün kurtarılmasına yönelik girişimlerde yaygın kanı, göl alanının yirminci yüzyılın ilk yarısında olduğu kadar geniş bir alana yayılacak şekilde kurtarılmasının artık mümkün olmadığı veya olamayacağıdır. Bunun yerine önerilen ise doğal göl alanında daha küçük çaplı bir sulak alanın oluşturulmasıdır. (Kahramanmaraş'ta Bugün, 18 05.2005). Kurtarma çalışmalarına yönelik ilk girişim, sözü edilen aktörlerin katılımı ile 2005 yılında ortaya konulmuştur. 17 Mayıs 2005 tarihinde Kahramanmaraş Valiliği tarafından "Gâvur Gölü Restorasyon Toplantısı" adı altında bir toplantı düzenlenmiştir. Bu toplantıya Çevre ve Orman, Tarım, Maliye Bakanlıkları'nın ve Gâvur Gölü'nün devlet eliyle kurutulmasına vesile olan Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nün yerel temsilcileri, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi'nden konuyla ilgili araştırmalar yapan bir öğretim üyesi, göl havzasında bulunan belediye başkanları ve konuyla ilgili sivil toplum örgütlerini temsil etmek üzere Kuş Araştırmaları Derneği'nden bir temsilci katılmıştır. Toplantıda sonuçları açısından önemli üç karar alınmıştır. Toplantıda alınan ve günümüze kadar konuyla ilgili yapılan bütün çalışmaların temeli olan karar, Gâvur Gölü havzasında bulunan Maliye Hazinesine ait 378 hektar araziyle TİGEM'e ait 652 hektar araziden oluşan toplam 1030 hektarlık alanda yıl boyunca su bulunduracak şekilde sulak alan ekosisteminin yeniden oluşturulmasıdır. Toplantıda alınan bir diğer karar, toplantı tarihi itibarıyla özelleştirme kapsamında olan TİGEM'e ait söz konusu arazinin, amaç doğrultusunda İl Özel İdaresine tahsisine yönelik girişimlerde bulunulmasıyla

ilgilidir. Toplantıda alınan son karar ise Gâvur Gölü'nün küçük çaplı olarak restorasyonunun yapılabilmesi amacıyla konunun uzmanları olan bakanlık ve üniversite temsilcileri tarafından bir teknik fizibilite raporunun hazırlanmasıdır (Kahramanmaraş, 2005).

Uzman kişilerden oluşan bir teknik fizibilite raporu hazırlanmasına yönelik karar gereğince oldukça kısa bir süre içerisinde bir "Gâvur Gölü Bataklığı ve Rehabilitasyon Planı" isimli bir rapor hazırlanmış ve bu plan doğrultusunda özelleştirme sürecinde olan TİGEM'e ait arazinin özelleştirme kapsamı dışına çıkarılması için yetkili mercilere başvurulmuştur.

Gâvur Gölü'nün restorasyonu için 2005 yılında yapılan cesur girişimlere rağmen planın uygulanmasında yol alınamamıştır. Süreci tıkayan en önemli sorun, kurutma çalışmaları sonrasında TİGEM ve Hazine adına tapulanan 1030 hektarlık arazinin bürokratik engeller ve sosyal sorunlara neden olacağı kaygısıyla İl Özel İdaresine tahsisinin gerçekleştirilememesidir. Girişimlere rağmen hazineye ait 378 hektarlık alan, bu arazilerde kiracı konumunda olan köylülerin tepkisi, oluşturulan politik baskı ve işlemin amacının kamuoyuna farklı aksettirilmesi nedeniyle İl Özel İdaresine tahsis edilememiştir. Benzer şekilde TİGEM'e ait 652 hektarlık alanın tahsisinde "bürokrasi sorunu" kendini göstermiştir. Çevre ve Orman Bakanlığı'nın Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ile Tarım Bakanlığı, Kahramanmaraş Valiliği'nin ise TİGEM nezdindeki girişimlerine rağmen TİGEM'e ait arazinin İl Özel İdaresine tahsisi konusu da çözümsüz kalmıştır. TİGEM'e ait arazinin işletme ile birlikte 2006 yılında özelleştirilmesi Gâvur Gölü'nün kurtarılmasına yönelik çalışmaları sonuçsuz bırakmıştır. Bu aşamadan sonra çevre duyarlılığı olan kesimler tarafından dile getirilen gölün kurtarılmasına yönelik talepler, cılız ve romantik talepler olarak kalmıştır. Ortaya çıkan sonuç yerel aktörlerin iyi niyetli girişimlerine rağmen Gâvur Gölü'nün geri döndürülemez şekilde yitirilmesidir.

SONUÇ

"...o sralarda burası Gâvur Gölü nedeniyle çamur ve bataklık bir halde idi...Ördek, kaz, sığırcık, her türlü kuş doluydu buralarda. Gâvur Gölü bizim evin sınırına kadar gelirdi. Hayvanlar o kadar çoktu ki... Gâvur Gölü akşam olunca hayvanlarla dolup taşardı. Gökyüzünde kuş sürüleri eksik olmazdı. İki kuş sürüsü birbirine karıştığında, bir gürültü kopardı. Ocak ayının başında kuşlar göle gelmeye başlardı. Mart 9'u bulduğunda bu hayvanlar adeta akın ederlerdi. Nisan-Mayıs aylarında çok yoğun gelirdi. Bunlar göçebe kuşlardı. Arabistan'dan gelirdi.... Sazlıkların arasında çakal çok olurdu. Evimizin

yakınlarına kadar çakallar gelir ulurdu sabaha kadar.... Gâvur Gölü'nde çok et balıkları vardı. Bizim evimize kadar gölün suları gelirdi....Yılanbalığı ve karabalığı kimse yemezdi. Çünkü gölde çok balık vardı. Bu göl nedeniyle kıtlık devrinde bile herhangi bir açlık sorunu yaşamadık. Göl bizleri bol bol doyururdu. Hayvanlarımız çok çabuk geliyordu.... Buranın toprakları da göl nedeniyle çok bereketliydi. Buğday nohut ekilirdi. Ama en çok da Sarı Çeltik (Maraş Piriç'i) ekilirdi. Tonlarca piriç yüklenirdi vasıtalara. Göl kuruyunca piriç ekilmez oldu.... Bu anlattıklarım 60 yıl önce falandı.... İşte böyle verimli bir göl kurutuldu. Şimdi serçeden başka kuş kalmadı desem yeridir. Ortaya çok arazi çıktı ama o güzelim göl de yok oldu..." (Okumuş, 2004:82-84). Yörede yaşayan Seyit Bezirci tarafından dile getirilen bu ifadeler Gâvur Gölü'nün kurutulmasının yöre insanı tarafından gözlenen sonuçlarını gözler önüne sermesi açısından oldukça önemlidir.

Türkiye'de sulak alanların korunmasına yönelik başta Ramsar Sözleşmesi olmak üzere önemli hukuki düzenlemeler olmasına rağmen, sulak alan mevzuatının yeterli ve bu mevzuata dayalı olarak yapılan uygulamaların başarılı olduğu söylenemez. Hukuki düzenleme ve uygulama eksikliğinin yanında sulak alanların önemi ve korunması konusunda toplumsal ve bürokratik bilinçlenmenin de yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir. Bu olumsuzluklar Gâvur Gölü'nün hikayesinde de açık bir şekilde kendini hissettirmektedir. Ülkemizdeki sulak alanların büyük bir bölümünün kamu eliyle tahrip edildiği gerçeği bu alanların eskiye döndürülmesine yönelik çalışmalarda öncelikli görevin kamu tarafından yerine getirilmesini de zorunlu kılmaktadır. Sivil toplum örgütleri ve yerel yönetimlerin rolü ise kamunun bu alandaki çalışmalarına destek olması ve süreçleri kolaylaştırması ile başlamaktadır.

KAYNAKÇA

BAKLAYA Nilgün, İlhan ÇELİKİBA (2005). "Sulak alanlar ve Kızılırmak Deltası" II. Mühendislik Bilimleri Genç Araştırmacılar KongresiMBGAK 2005 İstanbul 17-19 Kasım 2005 <http://www.istanbul.edu.tr/mbgak/bildiriler/Cevre/C1-9pdf> (Erişim Tarihi: 05.11.2008).Çevre ve Orman Bakanlığı (2004). Türkiye Çevre Atlası, Ankara: Çevre ve Orman Bakanlığı.

Doğa Koruma Derneği (2008). "Sulak Alanlar" http://dogakorumadernegiorgindexphp?option=com_content&task=view&id=30(Erişim Tarihi: 03.11.2008).

ERDEM, Osman (2004). "Sulak Alanlar-Önemi, Temel Sorunları, Türkiye'nin Uluslar arası Öne Sahip Sulak Alanları <http://www.kad.org.tr/files/makale/sulakalanlar.pdf> (Erişim Tarihi: 03.11.2008).

GÜNDOĞDU, Vildan, Elif TORUSDAĞ, Devrim SARIKAYA (2005). "İzmir Kuş Cenneti Sulak Alanının Ekolojik Yapısı ve Su Kirliliği İzleme Çalışması" Ekoloji, Cilt:14, Sayı:54 s.31-36.

GÜRER, İbrahim, F. Ebru YILDIZ (2008). "Türkiye'nin Sulak alan Politikalarına Genel Bir Bakış: Sultansazlığı Sulak Alanı Örneği" TMMOB 2.Su Politikaları Kongresi, s.335-344.

GÜRBÜZ, Mehmet, Hüseyin KORKMAZ, Recep GÜNDOĞAN, Metin DIĞRAK (2003). Gavur Gölü Bataklığı Coğrafi Özellikleri ve Rehabilitasyon Planı, Kahramanmaraş: İl Çevre ve Orman Müdürlüğü Yayınları No:1.

GÜRBÜZ, Mehmet (2005). "Gavur Gölü Bataklığı ve Rehabilitasyon Planı" (25.05.2005).

KARACA, Ayten (2008). "Sulak Alanlar" http://www.agri.ankara.edu.tr/soil_sciences/ (Erişim Tarihi: 03.11.2008).

KARADUTLU, İsmail. (2001). Gavur Gölü Sazlığında Mevcut Kuş Faunası Tespiti, Sulak Alanın Gelecek Kuşaklar Açısından Önemi ve Korunması Amacıyla Alınabilecek Tedbirler, Kahramanmaraş: KSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi (Yayınlanmamış), Kahramanmaraş'ta Bugün, "Bu Gölün Adı Sevgi Gölü", (18.05.2005).

Kahramanmaraş Valiliği, (2005). "Gavur Gölü (Sevgi Gölü) Restorasyon Toplantısı Kararları" 17 Mayıs 2005.

KARAKILÇIK, Yusuf, Ayşe ÖZCAN (2009). "Türkiye'de Sulak Alanların Korunmasında Planlamanın Önemi ve Yerel Katılımın Gerekliliği" Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Yıl:2009, Cilt:18 Sayı:2, s.45-69.

KORKANÇ, Selma Yaşar (2004). "Sulak Alanların Havza Sistemi İçindeki Yeri" ZKÜ Bartın Orman Fakültesi Dergisi, Yıl:2004, Cilt:6, Sayı:6 s.117-126.

Kuş Araştırmaları Derneği (2005). Onlar Ne Dedi? Seyfe Gölü, Gavur Gölü, Ereğli Sazlıkları ve Avlan Gölü Nasıl Kurutuldu?, Ankara: Kuş Araştırmaları Derneği.

OKUMUŞ, Mustafa, (2004). "Gavur Gölü" Madalyalı Tek Şehir Kahramanmaraş 84. Yıl, Ankara: Lazer Ofset s.79-86.

Orman ve Su İşleri Bakanlığı (2013). Türkiye'nin Önemli Sulak Alanları Ramsar Alanlarımız, Ankara: Orman ve Su İşleri Bakanlığı.

TİMUR, Özgür Burhan (2007). Avlan Gölü Örneğinde Islak Alan Kurutma Girişimlerinin Peyzaj Değerleri Üzerine Etkilerinin İrdelenmesi Üzerine Bir Araştırma, Ankara: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisan Tezi (Yayınlanmamış).

TURGUT, Hulüsi (02.12.2005). "Bir Ömür Suyun Peşinde Süleyman Demirel-3" Milliyet.

TÜRKMEN, Murat (2008). "Gavur Gölü (Sağlık Ovası)" Her Yönüyle Türkoğlu, Temmuz 2008, s.26-27.

WWF Türkiye (2011). "Türkiye'nin Sulak Alanlarının Korunması Sorunlar ve Çözüm Önerileri,http://awsassets.wwftr.panda.org/downloads/2subat_bilginotu.pdf / (Erişim Tarihi: 04.11.2013).

WWF Türkiye (2008). "Türkiye'nin Sulak Alanları" <http://www.wwf.org.tr/wwf-tuerkiye-hakkinda/ne-yapiyoruz/sukaynaklari/sorunlar/tuerkiyenin-sulak-alanlarinin-durumu/> (Erişim Tarihi: 05.11.2008).

Başbakanlık (1993). Sulak Alanların Korunması Genelge:1993/1.

Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği. RG:17.05.2005/25818.

Sulak Alanların Korunması Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik. RG:26.08.2010/27684.

The Ramsar Convention on Wetlands. <http://www.ramsar.org> (Erişim Tarihi: 04.11.2013). (Convention on Wetlands of International Importance Especially as Waterfowl Habitat).http://www.ramsar.org/key_conv_e.htm (Erişim Tarihi: 04.11.2013).